

Verhalen vertellende bomen doen een boekje open

Landgoed Bronbeek als een bonte verzameling van historische en monumentale bomen

De bezoeker wordt verwelkomd door een kanon dat het Knil heeft buitgemaakt in Atjeh. Deze trofee is meegenomen naar Nederland en door koning Willem III aan Bronbeek geschonken.

Middenin Arnhem ligt landgoed Bronbeek dat beheerd wordt door de dienst Vastgoed Defensie. Op deze voormalige buitenplaats uit het begin van de negentiende eeuw staat het hoofdgebouw van het militair tehuis voor veteranen. Dit is in 1863 gebouwd voor gepensioneerde en gewonde militairen van het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (Knil). Op het landgoed staan indrukwekkende oude boomexemplaren. Het kan niet anders dan dat er bomen op het terrein staan die, net zoals het monumentale gebouw, een historische rol vervullen. Boomzorg raadpleegt op Bronbeek Willem Vreman, die het groen beheert als medewerker Terreintechniek. Hij laat de bijzondere exemplaren zien samen met pr-medewerker Niek Ravensbergen.

Auteur: Karlijn Raats

Gedurende lange tijd in zijn Knil-geschiedenis was landgoed Bronbeek agrarisch ingericht: oud-militairen werkten er op de velden en in de moestuin. In 1960 werd het terrein door de Heidemij als park heringericht: er werden veel nieuwe bomen op het terrein aangeplant, waardoor de meeste bomen niet ouder zijn dan vijftig jaar. Maar er staan ook veel monumentale bomen. Willem Vreman is de beheerder van de terreinen van defensie in deze regio. Sinds 1980 werkt hij bij Defensie. Defensie beheert in totaal ongeveer 40 duizend hectare grond, die in gebruik is als schietterrein, oefenterrein, vliegbasis, kazerne, opslagterrein of als kantoorlocaties.

Vlakbij de ingang van het hoofdgebouw van Bronbeek, dat ook de functie van museum voor de geschiedenis van Nederlands-Indië en het Knil vervult, staat vlakbij het Knil-monument een *Liriodendron tulipifera*.

Liriodendron tulipifera, gepland omstreeks 1910.

Castanea sativa, geplant in het midden van de negentiende eeuw (links van het midden).

Ravensbergen: "Op het landgoed staan drie tulpenbomen. Het exemplaar voor het hoofgebouw is geplant omstreeks 1910 en staat op de landelijke lijst van monumentale bomen. Tulpenbomen zijn inheems in Noord-Amerika en kunnen een hoogte van vijftig meter bereiken. De boom hier is nu dertig meter hoog."

Het allerdichtst tegen de commandantswoning aan staat een monumentale *Castanea sativa*: Vreman en Ravensbergen: "De tamme kastanje heeft een hoogte van 17,5 meter en een stamtrek van 5,23 meter. Op grond van deze omvang en het beeld op oude foto's wordt zijn leeftijd geschat op minstens 150 jaar. Gezien zijn positie dichtbij de villa is het aannemelijk dat hij omwille van het totaalbeeld naast de villa is aangeplant. De kastanje is geplant als erbetoon aan koning Willem III. Van 1854 tot 1859 was Willem II eigenaar van Bronbeek en schonk het aan de Staat onder voorwaarde dat die er een 'tehuis voor invaliden' van het Oost-Indische leger zou stichten."

Tilia platyphyllos, geplant in 1898. Ter gelegenheid van de inhuldiging van Wilhelmina als koningin. Daarnaast staat Willem Vreman, die het groen op Bronbeek beheert.

Fruitboomgaard

Morus alba, gepland rond 1900 voor de zijderupsencultuur op Bronbeek.

Pr-medewerker Niek Ravensbergen. Hij is werkzaam in het museum en heeft door de jaren heen veel informatie verzameld over de geschiedenis van landgoed Bronbeek en het historische gebouw.

zwaar beschadigde boom te kunnen behouden moet de kroon periodiek worden geknot. Vaak werd voor een Wilhelminalinde een koningslinde gekozen, maar deze is met hulp van de Hogeschool Larenstein gedetermineerd als een zomerlinde. De linde was voorheen het centrum van het 'Wilhelminapark', een parkgedeelte bij de voormalige ziekenboeg en is omgeven door een sierhekje."

Zo'n honderd meter van de monumentale villa verwijderd ligt 'de boerderij' met bijgebouwen en een mortuarium. De boerderij functioneerde als zodanig voor de Indië-veteranen.

Vreman: "De tehuisbewoners van Bronbeek hadden een arbeidsplicht, die ze onder meer vervulden door voedselproductie voor de Bronbeek-gemeenschap op de akkers en in de moestuinen. De boerderij had daarin een belangrijke functie. Er was ook een grote fruitboomgaard."

Eind jaren '50 kwam er een eind aan het landbouwbedrijf. De vrijgekomen ruimte werd ingericht met bomen en gazons. Van de oorspronkelijke fruitboomgaard zijn slechts enkele bomen behouden.

Moerbeibomen herinneren aan de zijderupsencultuur die er vroeger was

Achter de fruitboomgaard staan drie oude exemplaren van *Morus alba*. Vreman en Ravensbergen: "Ooit groeiden er vijftig witte moerbeibomen op het landgoed. Nu resteren nog drie exemplaren, die na verplanting zijn geknot. Zij herinneren aan de zijderupsencultuur, een bijzondere bezigheid

De boom is in 1944 getroffen door granaatscherven en moest worden geknot voor behoud

van de inwoners tussen 1908 en 1958. De bladeren van de witte moerbei zijn specifiek voedsel voor zijderupsen. De inwoners kweekten zijderupsen op uit eitjes. Na de winter brachten zij de eitjes uit de koele kelder van de boerderij over naar de warmere orangerie in het hoofdgebouw. Daar kwamen de eitjes uit. De rupsen aten de moerbeibladeren, die de inwoners hen voerden. Na verloop van tijd sponnen de rupsen zich in in een cocon, bestaande uit drie tot vier kilometer zijdedraad. Door deze cocons te bewerken wonen de Bronbekers ruwe zijde."

Aan de westzijde van het gebouw staat een *Tilia platyphyllos*. Vreman en Ravensbergen: "Deze zomerlinde draagt de naam 'Wilhelminalinde' en is binnen het sierhekje geplant op 31 augustus 1898 door een commandant van Bronbeek ter gelegenheid van de inhuldiging van Wilhelmina als koningin. Als beschermvrouw van Bronbeek bezocht zij het tehuis een jaar later. De boom is in 1944 getroffen door granaatscherven. Om de